Zakaj in kje ustanavljamo ljudsko-prosvetna društva?

Predvojna kulturna dejavnost na našem podeželju, ki so jo v pretežni meri usmerjale in vodile neljudske in reakcionarne politične struje, se po revolucionarnj družbeni preobrazbi v naši državi ni mogla več uveljaviti. Posebno sedaj, ko se proces te revolucionarne preobrazbe še nadaljuje, ne moremo smatrati, še manj pa pričakovati, da bi vsebina in oblika predvojne kulturne dejavnosti bila v skladu s progresivnimi težnjami naših ljudskih množic. Še pravi, da smo tudj tu imeli in še imamo opravka s temeljito preobrazbo — revolucijo, ki bi naj tej kulturni dejavnosti na vasi dala povsem novo vsebino, ljudsko vsebino ter na ta način dala našim delovnim ljudem popolno zagotovilo in možnost širokega kulturnega in prosvetnega udejstvovanja.

Ljudska prosveta, ki ne sme biti več orodje v rokah posameznikov, se je takoj po osvoboditvi s svojim področjem dela aktivno vključila v izgradnjo socializma v naši državi ter prevzela nase tudi določeno odgovorno nalogo: pospešiti proces kulturne revolucije ter zagotoviti dvig kulturno-politične ravni ljudskih množic Jugoslavije. Pogoji za izvršitev te velike naloge so bili ustvarjeni že sredi bojev naše vseljudske vstaje proti okupatorju. To nalogo naj bi prevzeli okrajni in krajevni ljudskoprosvetni sveti z vsemi množičnimi organizacijami vred, katerih obliko dela je potrdil Ustanovni kongres Ljudske prosvete Slovenije marca 1947.

Nadaljnji razvoj naše socialistične graditve in nove naloge v izpolnjevanju prve Titove petletke so terjale od Ljudske prosvete nove in večje naloge. Izkušnje dela okrajnih in krajevnh ljudskoprosvetnih svetov so pokazale, da v celoti niso več sposobni slediti tako hitremu razvojnemu dogajanju pri nas. Organizacijska oblika teh svetov je postala zaradi tega prešibka. Potrebno je bilo ustvariti novo organizacijsko obliko našega, tako naglo razvijajočega se ljudskoizobraževalnega in kulturnoumetniškega (amaterskega) dela. Vse to dela naj bi se organizacijsko izoblikovalo v novih **kulturnoumetniških** in **izobraževalnoumetniških društvih.**

Kje naj ustanavljamo taka društva?

Ustanavljali jih bomo predvsem tam kjer so zanje že ustvarjeni najosnovnejši pogoji in sicer ljudska knjižnica in izobraževalni tečaj, ki predstavljata obenem tudi najosnovnejši element vsega našega izvenšolskega izobraževalnega dela na vasi. *Izobraževalni tečaji so v pretežni meri uspeli tam, kjer so še so.* Zato bi se pri ustanavljanju društev brez dvoma naslonili in jih predvsem ustanavljali v krajih, kjer so šole, gotovo pa je da bodo pri tem tudi gotove izjeme.

Osnovna značilnost in odlika načina društev je demokratični centralizem, to se pravi, da so njegovi predstavniki na demokratičen način voljeni in odgovarjajo članstvu društva za svoje delo, na drugi strani pa izpolnjujejo društva vse direktivne naloge, ki jih sprejemajo od svojih nadrejenih forumov, ki pa so zopet voljeni po predstavnikih vseh društev. Tega pri dosedanjih KLPS-ih ni bilo in zato lahko trdimo, da društva predstavljajo višjo in popolnejšo organizacijsko obliko oz. stopnjo Ljudske prosvete. Predstavniki društva (upravni in nadzorni odbor, vodje sekcij) se izvolijo na ustanovnem občnem zboru društva, ki ga pripravi dosedanji ljudskoprosvetni svet. Nekatere dosedanje izkušnje so pokazale, da so gotovi sovražni elementi imeli tendenco, se vriniti v odbore društev, ker jim po zaslugi budnosti naših ljudskih množic ni uspelo priti na pozicije v ljudski oblasti ali odborih OF. Tudi sedaj ne smemo biti ravnodušni pri razkrinkovanju takih poizkusov, saj je idejnopolitična smer in vse delo društva odvisno od pravilnega sestava odbora. Za pravilni sestav odbora so odgovorni vsi politični faktorji na vasi, s čemer bo onemogočeno idejno izkrivljanje dela društev. Vsa že ustanovljena društva bodo nato sprejeta v zvezo ljudskoprosvetnih društev, razen tistih, ketera okrajni ljudskoprosvetni svet ne bo priporočil za sprejem, n. pr. društva, ki zlorabljajo svoj namen in predstavljajo neko »divjo bratovščino« na vasi.

Za predsednike društev bomo voljli najboljše tovariše, ki so si pri vsem svojem dosedanjem delu pridobili zaupanje delovnih ljudi na vasi in ki bodo znali pravilno idejno-politično usmeriti delo društva. Delo podpredsednika naj bo usmerjeno predvsem v reševanju drobnejših problemov društvenega življenja, tajnik pa naj bo gibčen tovariš ki bo posvečal dnevno skrb organizacijskemu delu društva (delovni plani, seje, kontrola dela v posameznih sekcijah, koordinacija med njimi itd.). V upravni odbor naj bodo še voljeni tovariši, ki bojo odgovarjali za vodstvo dela v posameznih sekcijah. Pri nas so navadno razvite sledeče sekcije: knjižničarska (knjižnica, čitalnica, bralni krožek), izobraževalna (izobraževalni tečaj, predavanja), gledališka (dramatika, lutkarstvo) in glasbena (pevski zbor, godba). Z ozirom na pogoje lahko razvijamo tudi druge sekcije: filmski krožek, literarni, risarski in šahovski.

Mnogokrat se naša društva ustavljajo pri vprašanju, ali naj bo društvo **sindikalno, mladinsko ali vaško izobraževalno umetniško.** Pri tem, pa prvenstveno upoštevamo socialno obeležje kraja samega. Če je v kraju pretežna večina članov sindikata, bo društvo sindikalno kulturnoumetniško (SKUD), če pa je v kraju večina ljudi, ki niso člani sindikata (kmetje), bo to društvo vsekakor vaško izobraževalnoumetniško (IUD). Mladinska kulturnoumetniška društva pa se ustanavljajo v večjih šolah (gimnazije, šole učencev v gospodarstvu). Na visokih šolah se ustanavljajo študentska kulturnoumetniška društva (ŠKUD). Iz tega lahko potegnemo zaključek: naziv društva odloča večina socialnega sestava prebivalstva.

V članstvo društva se sprejemajo vsi tisti, ki so člani ene izmed množičnih organizacij, razen pionirske. Vstop v društvo se lahko prepove vsem sovražnim in protiljudskim elementom, špekulantom in nepoštenim ljudem, skratka vsem, ki so se s svojim umazanim delom že sami izločili iz vrst poštenih ljudi, ki gradijo socializem.

Društva naj ne pozabijo na svoje ime, ki si ga naj izberejo po znanih borcih za pravice delovnega ljudstva, po naprednih književnikih itd. Izberejo si naj ime, ki jih bo vzpodbujalo k doslednemu razvijanju zgodovinskih pridobitev naše ljudske revolucije in obenem naj to sprejem tega imena znak zvestobe društva velikim ciljem naše sedanje borbe v izgradnji socializma.

Sedaj še nekaj o bistvu in pomenu ljudskoprosvetnih društev. Društva se ustanavljajo predvsem zaradi nujnosti po povezovanju iniciative množičnih organizacij na področju kulturnoprosvetnega dela. S tem bo likvidirana kampanjska metoda tega dela, obenem pa pomoč množičnih organizacij naši državi večja, prvenstveno v vprašanju izvajanja onih državnih kulturnoprosvetnih ukrepov, ki zahtevajo množično podporo ljudstva. Iz vsega tega sledi da so naloge teh društev na vasi pretežno in predvsem koordinativnega značaja. Z ozirom na splošne slabosti našega množično kulturnega dela na vasi, je prav na podeželju potrebno tako operativno organizacijsko delo Ljudske prosvete, da bo to delo v osnovi res koordinirano.

S snovanjem KLPS-ov so naloge kulturnoprosvetnih sekcij množičnih organizacij (OF, LMS, AFŽ in sindikat) prešle v kompetenco teh svetov, sedaj pa društev. Pri tem je treba upoštevati dve stvari: **Prvič:** delo društev je treba usmeriti tako, da bodo ista dejansko prevzela nase vse delo prejšnjih kulturnoprosvetnih sekcij v množičnih organizacijah, kot so organizacija kulturnoprosvetnega dela na raznih delovnih akcijah, v delovnih brigadah in drugod. **Drugič:** društva se morajo tesno povezati z odbori množičnih organizacij na vasi ter se v gotovih vprašanjih tudi nasloniti na njihovo pomoč. Ta pomoč se bo odražala predvsem pri popularizaciji Ljudske prosvete same, številčni širitvi njenega članstva in vseh akcij, ki jih pripravlja Ljudska prosveta.

Če bomo vse to upoštevali, bodo naša ljudskoprosvetna društva res predstavljala važen faktor pri socialistični preobrazbi naše vasi in razvijanju socialistične miselnosti našega delovnega kmeta ter končno vzgojila take patriotične ljudi, ki bodo polni socialističnih elementosti.

R. F.

Na Strnišču se dela v polnem teku

Tudi žene iz ptujskega okraja bodo obirale hmelj v Savinjski dolini

V dravograjskem okraju so z dobro organizirano mobilizacijo delovne sile za proizvodnjo dosegli prve uspehe

Dravograd. V dravograjskem okraju je mobilizacija nove delovne sile za proizvodnjo dobro organizirana. Pri okrajnem in pri posameznih krajevnih ljudskih odborih so osnovani delovni štabi. Pri tej važni akciji so pokazali doslej najboljše uspehe krajevni ljudski odbori v Mislinju, Libeličah, Sv. Primožu nad Muto, Trbonjah, Sv. Antonu na Pohorju in na Muti. Z dobro organizirano akcijo so vključili doslej v težko industrijo 48 novih delavcev, v gradbinstvo pa 35, medtem ko se je prijavilo v frontne brigade 127 frontovcev.

OBJAVA

SKUD »Jože Lacko« v Ptuju, likovna sekcija, prosi vse državne ustanove, množične organizacije in prebivalstvo mesta Ptuja in okolice, ki ima Miheličeva, Koširjeva, Oeltjenova, Mezanova umetniška dela ter dela ostalih umetnikov, ki so živeli v Ptuju, da mu posodijo ta dela za čas razstave, ki bo v drugi polovici septembra letos.

Prijave sprejema poslovalnica SKUD-a v Ptuju, Slovenski trg, ali pa prof. Mežan Janez, Ptuj, Jadranska (Vseh svetnikov ulica) št. 7, najpozneje do 1. septembra letos.

Fizkultura

Dne 10. avgusta t. l. je skupina kajakašev pomorsko-brodarskega društva v Ptuju odpotovala v Zagorje, kjer so se vršile kajakaške tekme za prvenstvo Slovenije.

Od ptujskih brodarjev so tekmovali: Vidovič Franc, Kostanjšek Jernej, Šrol Oskar in Kajžnik Danica.

Tekmovali so na deroči vodi na progi, ki je bila dolga 13.000 metrov, kljub temu, da niso bili navajeni deročim vodam.

Šrol Oskar, ki je bil kandidat za prvo mesto, je imel to smolo, da ga je na nekem slapu reka prevarila in mu prevrnila čoln. Vendar on ni obupal, temveč se je zopet takoj znašel v tekmovalni vrsti.

Ptujčan Vidovič Franc je med člani zasedel 5. mesto, Kostanjšek Jernej drugo med mladinci, Šrol pa tretje.

Za ptujsko pomorsko brodarsko grupo so doseženi uspehi vsekakor važni, ker so ji vzpodbuda za nadaljnji razvoj in še večje uspehe.

Ptujska grupa se sedaj pripravlja na tekmovanje na mirni vodi, ki se bo vršilo na blejskem jezeru. Č. Z.

*

SD DRAVA : SD BRANIK (Solkan) 1:0

Ptujsko nogometno moštvo je v nedeljo gostovalo v Solkanu in tam odigralo prvenstveno nogometno tekmo s tamkajšnjim nogometnim moštvom.

Začetni udarec so imeli domačini. Takoj so prešli po desnem krilu v napad. Zelo nevarno so oblegali in streljali na vrata gostov. Dobro razpoložena obramba Drave je čistila napade domačinov in takoj prešla v protinapade. V nadaljevanju so se gostje znašli in z ostro in borbeno igro prešli v protinapade in streljali na vrata. Vratar je bil najboljši mož na terenu in je uspešno interveniral. Tudi močn streli srednjega napadalca so ostali vratarjev plen.

V drugem polčasu je igra potekala v stalni premoči, ki pa zaradi uspešne obrambe in vratarja ni rodila zaželjenega uspeha. V 23. minuti je prodrl srednji krilec in podal žogo srednjemu napadalcu. Ta je poslal žogo mimo obrambe Berliču, ki jo je ostro streljal mimo vratarja v gol in postavil končni rezultat.

Sodil je pred 500 gledalci tov. Perko iz Ljubljane.

SD Drava je igrala v naslednji postavi:

Širec, Hanzl, Serdinšek, Gajzer I, Gajzer II, Strehar, Širec II, Berlič, Peroševič, Stojkovič, Širec III.

SD Branik (Solkan) je igral v naslednji postavi:

Beltram, Čičikoj, Černogoi, Kontedič, Žgubin, Furlan, Lavai, Degano, Cotič, Dolčič in Oblak.

Pibin

Dne 30. julija t. l. od ptujske avtobusne postaje do Brega izgubljeno pismo z mlečnimi polami je proti nagradi oddati v upravi »Naše delo«. V l.

M. Iljin

Priroda in ljudje

POVEST O VRBI IN SLAMI

Tako so ravnali z gozdovi prejšnji gospodarji Rusije. Gozd je bil v njihovih rokah in delali so v njem, kar so hoteli.

Kmetje — milijon kmečkih družin — pa niso imeli kje vzeti niti dračja.

Za popravo kočice starka je Nenila oskrbnika Vlasa za les lepo prosila...

V knjigi »Rusija« je zapisano preprosto in stvarno: »Pomeščiki so kmetom prepovedali, da bi sekali v gozdu za svoje potrebe.«

Kaj pa je to pomenilo za kmete? Kako so živeli, kako so prebili brez lesa za svoja poslopja, brez kuriva za peč?

Knjiga »Rusija« piše o tem izčrpno in celo slikovito:

»Nizka, s slamo krita koča je v večini primerov dimnica, »črna« koča, to je koča brez dimnika. Zaradi pomanjkanja lesa je pogosto sestavljena iz najrazličnejših vrst lesa: iz orehovine, jesenovine, jelševine in celo vrbovine. Zadaj se drži koče hlev, ki ima iz vej spletene stene in ki je seveda krit s slamo. Ker taka lésa ne ščiti posebno zanesljivo živine pred mrazom, morajo kmetje pozimi vzeti teleta, jagnjeta in prašičke v kočo. Lahko si predstavljamo, da to ne pospešuje snage in reda v kočí, kjer je že tako in tako na prostoru kakih 25 do 36 kvadratnih aršinov (aršin meri okoli 70 cm) stlačena cela družina.

Zaradi živine kmetje le redko napravijo lesen pod; zadovoljijo se z ilovnatim. Za hlevom je s slamo krit skedenj...

Zaradi slamnatih streh na vseh vaških poslopjih bi bile vasi srednjeruske črnozemeljske pokrajine videti zelo borne, če ne bi bilo vrb. Vrbe so zasajene okrog kmečkih hlevov, vrtov in skednjev. Na to pazijo celo orožniški stražmojstri, ker nudi gosto listje tega drevesa slamnatim in lesenim poslopjem neko zaščito ob požarih... Nekateri kmetje imajo raiši dimnice in »črne« koče, ker so toplejše od »belih«, toda »črno« gretje zelo škoduje očem, kar občutijo zlasti starci, ki v času kurjenja ne morejo vseleč zlesti s peči in ležijo v najgostejšem dimu. Ko se kuri, so vrata koče odprta in se zato najgostejši dim zbira nad vrati pod stropom.

Zaradi tega starc pogosto predčasno oslepijo. Ker ni gozdov, skoraj vsa črnozemeljska pokrajina kuri s slamo... Kopalnic kmetje tu običajno nimajo... Kmetje se umivajo v svojih ruskih pečeh.«

Tako opisujejo življenje ruskega kmečkega ljudstva v knjigi »Rusija« mirni in stvarni opazovalci, člani »Carskega zemljepisnega društva«.

»Zaradi živine« so imele kmetiške koče ilovnat pod. »Zaradi slamnatih streh« so bile videti vasi borne. »Zaradi dima« so starci predčasno oslepeli... »Zaradi, zaradi...«

Kdo pa je bil prav za prav vsemu temu kriv? Ali morda dim? Ali živina? Ali slama? Ne. Predvsem so bili seveda krivi tisti, »ki so kmetom prepovedovali, da bi sekali v gozdu za svoje potrebe.«

Kmetiška koča je bila tesna zato, ker je bil les drag. Kopalnic »običajno niso imeli« zato, ker je bil les drag. Peči so kurili s slamo, stanovanja greli z dimom, pozimi jemali živino v kočo zato ker je bil les drag. Les je pripadal pomeščikom in ti so mu določali ceno.

Kmetom pa so svetovali in celo predpisovali, da sadijo vrbe. Potem vasi ne bodo videti tako borne in požari ne bodo tako strašni!

Vrba kot sredstvo proti požaru! Kako nezgorljivo snov so odkrili!

Kako naj pač rešuje vrba pred požarom vas, ki je vsa slamnata, ko je vsaka koča stog slame?! Slama, ki gori v pečici, daje malo toplote. Ko pa se na treh tucatih slamnatih streh hkrati pokaže rdeči petelin, tedaj ni vroče samo v kočah ampak tudi na cesti.

Cele vasi je veter upepeljene razpršil. V dimu so se zadušili otroci, na pačeh so živi zgoreli starci in bolniki.

Vse to se je dogajalo — »zaradi slamnatih streh« »zaradi« tega, ker kmetje niso imeli lesa.

S slamo so pokrivali koče, s slamo so kurili peči, na slami so spali.

Za slamo, za slamico so se oprijemali z obema rokama obubožani kmetje.

A še dobro je bilo, če je kmet imel dovolj slame.

»Ko so letine slabe«, beremo v knjigi »Rusija«, »manjka kmetu vsega kruha, živinske krme, kuriva in krova nad glavo. S slamo krmijo živino in ob slabih letinah razkrivajo streho na hlevih, da bi vsaj nekako prekrmili živino do spomladi. Običajno kurivo morajo nadomestiti s suhim pelinom, osatom in sploh s posušenimi stepnimi rastlinami, ki jih naberejo ob mejah in potih, pa tudi s posušenim živinskim gnojem. Dim od takega gnoja še bolj škoduje vidu kakor dim od slame, poleg tega pa kmet potem nima gnoja za polja, če ga porabi za kurivo.«

Tako so živeli ljudje. Ljudem v Sovjetski zvezi, ki niso poznali starega režima, zveni vse to kot grozna in nesmiselna bajka.

Krave so krmili s strehami, a kravji hlevi so ostali brez streh. Peči so kurili z gnojem, a polja so ostajala brez gnoja. S plugom in brano so rahljali in drobili zemljo, a po žetvi so pognali na polja živino.

In tega niso delali niti iz neumnosti niti za šalo, ampak zavoljo tega, ker niso imeli niti travnikov niti gozdov niti pašnikov.